

Підземні сховища газу України – надійна основа для створення Східноєвропейського газового хабу

© **С.О. Сторчак**
д-р техн. наук
В.О. Заєць
канд. техн. наук
VZaets@naftogaz.com
Національна
акціонерна компанія
«Нафтогаз України»

УДК 662.691.24

У статті розглянуто питання, пов'язані з перспективою створення на базі українських підземних сховищ газу потужного Східноєвропейського газового регулятора (хаб), здатного підвищити рівень енергетичної безпеки України, лібералізувати внутрішній ринок природного газу, інтегруватися в загальноєвропейську систему газопроводів та забезпечити рентабельність підземних сховищ газу країни.

Ключові слова: підземні, сховища, ринок, природний, газ, законодавство, інтеграція, хаб.

В статье рассмотрены вопросы, связанные с перспективой создания на базе украинских подземных хранилищ газа мощного Восточноевропейского газового регулятора (хаб), способного повысить уровень энергетической безопасности Украины, либерализовать внутренний рынок природного газа, интегрироваться в общеевропейскую систему газопроводов и обеспечить рентабельность подземных хранилищ газа страны.

Ключевые слова: подземные, хранилища, рынок, природный газ, законодательство, интеграция, хаб.

The articles deals with the matters related to prospects of establishment of a powerful Eastern European gas regulator (hub) based on the Ukrainian underground gas storages that can increase energy security of Ukraine, liberalize the domestic natural gas market, integrate into the European gas pipeline system and ensure the profitability of the country's underground gas storages.

Key words: underground, storages, market, natural gas, legislation, integration, hub.

Українська ГТС тісно пов'язана із системами сусідніх європейських країн – Росії, Білорусі, Польщі, Словаччини, Угорщини, Румунії, Молдови, через них інтегрована в загальноєвропейську газову мережу, а також є мостом між найбільшими газовидобувними регіонами – Росією та Середньою Азією та споживачами Європи.

Надійність транспортування газу забезпечує робота системи підземних сховищ газу (ПСГ) України – однієї з найбільших у світі. Підземні сховища газу характеризуються значним активним об'ємом (близько 32 млрд м³) та добовою продуктивністю під час відбору, що сягає 260 млн м³ на добу.

Питома вага активної місткості українських ПСГ у Європі становить 20 %, а за обсягами зберігання активного газу Україна посідає третє місце у світі і друге в Європі.

Західний комплекс підземного зберігання газу (КПЗГ) створений у Прикарпатському регіоні в системі трансконтинентальних, міждержавних і внутрішньодержавних газопроводів і складається з 5 газосховищ: Більче-Волицько-Угерське, Угерське (XIV–XV гор.), Опарське, Дашавське та Богородчанське. Підземні газосховища комплексу зв'язані між собою через систему газопроводів, що створює сприятливі умови для перерозподілу потоків газу, задоволення потреби місцевих і віддалених споживачів. Також з'являється можливість накопичувати в них необхідні резерви газу для вирішення оперативних і стратегічних завдань. Досягнута потужність комплексу за активним об'ємом становить близько 81 % від загальної в підземних газосховищах країни.

Центральний КПЗГ, що включає в себе Олишівське (закачування не проводиться з 2012 року), Червонопартизанське, Солохівське та Кегичівське газосховища,

створений у Київській системі магістральних газопроводів і призначений для забезпечення надійності газопостачання споживачів м. Києва, Київської, Хмельницької, Вінницької, Житомирської, Кіровоградської, Черкаської, Чернігівської, Полтавської, Сумської та Харківської областей. Газосховища з'єднані між собою системою газопроводів, яка дає змогу в разі необхідності здійснювати регулювання об'ємів закачування та відбору в границях комплексу. Досягнута величина активного об'єму газу в межах комплексу становить 11,5 % від загальної величини активного газу в газосховищах країни.

Східний КПЗГ у складі Краснопопівського та Вергунського (закачування не проводиться з 2012 року, перебуває на непідконтрольній українському уряду території Луганської області) газосховищ створений у Донецькій системі газопроводів і призначений для забезпечення надійності газопостачання споживачів Донбасу. Досягнута величина активного об'єму газу в межах комплексу становить 2,5 % від загальної в підземних газосховищах країни.

Південний КПЗГ створюється у Придніпровському регіоні й Автономній Республіці Крим у системі газопроводів балканського напрямку та включає два підземні газосховища: Пролетарське та Глібовське (розміщене на окупованій території, АР Крим). Комплекс призначений для забезпечення надійності газопостачання внутрішніх споживачів і транзитних поставок газу через південні регіони України в Молдову, країни Балканського півострова та Туреччину. Досягнута величина активного газу в межах комплексу становить 5 % від загальної величини.

Кожне з ПСГ України має унікальне розташування, на відстані 3–3,5 тис. км від основних районів видобування природного газу, а також перебуває у сприятливих геологічних умовах, що робить систему підземних сховищ газу стратегічно важливою, надійною, конкурентоздат-

ною на фоні зростання попиту на ПЗГ у сусідніх країнах та універсальною з багатьох точок зору.

Значний активний об'єм ПСГ у Західному регіоні України, здатність до заповнення та широкий діапазон можливостей відбору природного газу з ПСГ забезпечують надзвичайну маневреність потоків газу, оптимізацію режимів роботи, можливість створення необхідних оперативних і стратегічних резервів газу, що є важливим в умовах ринкових відносин.

Для надійного постачання природного газу споживачам України та забезпечення надійного транзиту газу щорічно використовують орієнтовно близько 15 млрд м³ активного газу з підземних сховищ, що підтверджує наявність значного резерву активних потужностей ПСГ об'ємом близько 15 млрд м³, який може бути запропоновано для європейських партнерів.

В Україні існують усі передумови для створення на базі газосховищ Східноєвропейського газового хабу. Проте для ефективного їх використання як хабу необхідно вирішити ряд завдань: насамперед йдеться про пряму взаємодію між операторами української та суміжних ГТС із метою уникнення спірних питань (за умови виключення з процесу ПАТ «Газпром») під час передавання природного газу в Україну та з України до інших європейських країн.

Правовою основою для створення Східноєвропейського газового хабу є Закон України «Про ринок природного газу» та Закон України «Про ратифікацію Протоколу про приєднання України до Договору про заснування Енергетичного Співтовариства».

Україна – дуже зручний для біржової торгівлі газом майданчик. У Європі місцями біржової торгівлі традиційно є великі транзитні вузли (хаби), у яких зручно перерозподіляти постачання. В Україні поруч із транзитними вузлами є підземні сховища газу, з яких можна постачати паливо, заощаджуючи на транспортуванні до хабу. Наявність поблизу кордону з ЄС системи газових сховищ загальною активною місткістю близько 25 млрд м³ газу та перспективи збільшення обсягів зберігання до 30 млрд м³ газу викликають інтерес міжнародних енергетичних компаній до масштабних реверсних поставок в Україну. Вже сьогодні Україна може запропонувати трейдерам можливість одночасного зберігання до 15 млрд м³ газу за значно нижчими, ніж в Європі, тарифами.

Переваги використання газових сховищ України трейдерами полягають у можливості реально впливати на сезонні цінові коливання під час спотової торгівлі газом у Європі, постачати значні обсяги газу на український ринок, створювати умови для входження України до європейського газового ринку.

Присутність на українському ринку природного газу європейських компаній допоможе забезпечити реальне виконання європейського енергетичного законодавства та залучити для роботи на вітчизняних ПСГ європейських газотрейдерів.

Вихід України на європейський конкурентний газовий ринок дасть змогу забезпечити рентабельність усіх транзитних газопроводів України навіть із урахуванням прогнозу мінімального завантаження української ГТС імпортом російським газом у 2020 році (за даними експертів 40–50 млрд м³).

Очевидно, що на сьогодні існують усі можливості для інтеграції газосховищ України в європейську систему газопостачання та реальні підстави для створення Східноєвропейського газового хабу, який зміг би задовольнити

потреби в газі та значно підвищити надійність газопостачання країн Європи.

Для розроблення моделі роботи українського хабу необхідно здійснити ТЕО створення відповідного газового майданчика та розбудови суміжної інфраструктури, визначити джерела фінансування роботи хабу та перелік питань, які потребують внесення відповідних змін до чинного законодавства. Наступним кроком мають стати маркетингові дослідження з метою визначення кола зацікавлених сторін щодо діяльності газового хабу (вітчизняних та зарубіжних), опрацювання питання створення та функціонування робочого органу газового хабу тощо.

Узагальнені пропозиції щодо заходів зі створення Східноєвропейського газового хабу передбачають:

- розроблення майстер-плану (попереднього ТЕО) та ТЕО функціонування газового хабу;
- аналіз та вибір найбільш доцільного для України варіанта створення хабу;
- розроблення економіко-організаційної моделі функціонування хабу;
- розроблення і прийняття необхідних законодавчих змін;
- розроблення типового (європейського) інформаційного та програмного забезпечення функціонування хабу;
- аналіз доцільності залучення існуючих чи створення нової біржі для роботи на хабі;
- розроблення комплексу заходів щодо надання гарантій іноземним власникам газу, які будуть зберігати газ у ПСГ України;
- розроблення режимних схем роботи української ГТС під час роботи створеного хабу;
- опрацювання входження створеного хабу з торгівлі природним газом до існуючої європейської системи хабів.

Організація та функціонування ринку природного газу стане важливим кроком на шляху наближення українського законодавства до законодавства ЄС, формування в Україні сучасного ринку природного газу і диверсифікації постачання природного газу.

Висновок

Отже, входження українського внутрішнього ринку природного газу в систему європейських регіональних газових ринків сприятиме:

- підвищенню енергетичної безпеки України;
- підвищенню якості і рівня стосунків між Україною та країнами ЄС у співпраці на газових ринках Центральної та Східної Європи;
- забезпеченню інтеграції газотранспортної системи України в загальноєвропейську мережу газопроводів;
- створенню сприятливого інвестиційного клімату для подальшого розвитку газотранспортної системи;
- зміцненню міжнародного іміджу України як транзитної держави;
- лібералізації внутрішнього ринку природного газу України;
- забезпеченню стабільного надходження комерційно привабливих потоків газу з європейських країн до України;
- надходженню додаткових фінансових ресурсів для ПАТ «Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України» шляхом оптимізації використання газотранспортних потужностей та ПСГ, що перебувають в її корпоративному управлінні.